

В. В. Білецький

Рівненський коледж економіки та бізнесу
e-mail: white_slava@ukr.net**ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ**

У статті розглянуто важливість національно-патріотичного виховання, що є визначальним у формуванні духовних цінностей молоді, а також висвітлені основні форми і методи для його реалізації у навчально-виховному процесі під час вивчення фізики студентами коледжів. Охарактеризовано основні напрямки формування патріотизму у студентів, що повинні базуватись на історичних цінностях українців, досягненнях і успіхах України в різних галузях науки і техніки, любові до свого народу, Батьківщини. Проаналізовано ефективність застосування виховних функцій викладачами коледжів на заняттях з фізики та вказано на необхідність зміни ставлення до організації навчального процесу, адже реалізація концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді дасть змогу формувати у майбутніх громадян патріотичне мислення, патріотичну свідомість, розвивати інтелект особистості, виробляти активну життєву позицію і реалізовувати її на практиці.

Ключові слова: нація, патріотизм, виховання, виховні функції, студенти, коледж, фізика, підручник фізики.

Постановка проблеми. Події, які відбуваються в нашій державі, що супроводжуються змінами в політичному, економічному і соціальному житті українців вимагають перегляду формування у студентів ціннісного ставлення до суспільства, держави, відчуття своєї належності до України, усвідомлення єдності власної долі з долею своєї країни. Молоді потрібно оволодіти не лише системою наукових знань, а насамперед цілісною національною культурою, духовністю, не виключаючи вищі здобутки культури, духовності цивілізованих народів.

Виховання громадянина має бути спрямованим на розвиток патріотизму, національної самосвідомості, культури міжетнічних відносин, планетарної свідомості, правосвідомості, політичної культури, дбайливого ставлення до природи, моральності, культури поведінки особистості.

Реалізація даних завдань змушує нас змінити своє ставлення до формування сучасного підручника фізики, як основної складової отримання фізичних знань у коледжах економічного профілю.

Аналіз останніх досліджень. Методологічні та теоретичні основи формування особистості з високим почуттям патріотизму, любові до Батьківщини глибоко розкриті у працях Г. Ващенко, С. Русової, В. Сухомлинського. Над відродженням українського національного виховання і водночас піднесення його на сучасний рівень наукового і культурного розвитку працювали академіки АН ВШ України А.М. Алексюк, П.П. Кононенко, А.Г. Погрібний, академіки АПН України М.Г. Стельмахович, Д.О. Тхоржевський, В.І. Каюков, С.І. Сявалко та ін. Якість українського характеру досліджували Г. Сковорода, М. Максимович, М. Костомаров, П. Куліш, К. Ушинський, Б. Грінченко, Я. Ярема, О. Вишневський, та деякі інші вітчизняні педагоги.

Важливе значення у реалізації проблеми національно-патріотичного впливу на особистість мають загальнотеоретичні і практичні роботи О. Савченко, Т. Сущенко, З. Сергійчук, Т. Демянюк, О. Сухомлинської, М. Головка, П. Ігнатенка, О. Киричука, В. Вугрича, В. Шарамової та ін.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає у розкритті важливості національно-патріотичного виховання та його впливу на формування гармонійної, всебічно розвиненої людини – українця з багатогранними знаннями, глибокою національною самосвідомістю, високими інтелектуально-творчими, духовно багатими і естетичними якостями, патріотичними почуттями та працьовитістю.

Основна частина. Необхідність змін у навчально-виховному процесі є беззаперечною, що відображається у проєкті концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, де системне національно-патріотичне виховання є однією з головних складових національної безпеки України. Воно сприяє зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави [2].

Наука доводить, що справжнє виховання є глибоко національним і покликане виховувати у молоді людини високі моральні ідеали. Почуття любові до своєї Батьківщини, потреби у служінні їй. Адже нація – це насамперед система різноманітних природних (біологічних, зокрема анатомічних,

фізіологічних), психічних, історично обумовлених ознак «тіла, душі й розуму» (К.Д. Ушинський). Патріотизм постає як глибоке громадянське почуття, змістом якого є любов до свого народу, Батьківщини, усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, вболівання за його майбутнє. Важливою рисою патріотизму є турбота про благо народу й утвердження Української держави.

К.Д. Ушинський підкреслював, що виховання, освіта «у кожного народу відбиває його характер і відображає позитивні й негативні якості цього характеру» [6].

С.Ф. Русова акцентувала увагу, що виховання має «відповідати національному духовному складові українського народу», «характеру і світогляду рідного народу», «духовним традиціям Вітчизни» [4].

Водночас Софія Федорівна застерігала: ця любов до рідного краю не повинна переходити в ізольований національний егоїзм. Любячи свій народ, необхідно з пошаною ставитись до інших народів.

В.А. Сухомлинський вказував на труднощі у вихованні патріотизму, пояснюючи тим, що у повсякденному житті ми не зустрічаємось з мірою, якою можна виміряти цю «важко зрозумілу цінність – патріотизм». Любов до Батьківщини проявляється лише тоді, коли це пов'язано з рідним краєм, мовою, коли виникає почуття гордості від того, що це все – твоя Батьківщина. Дуже важливо, щоб високі слова про Батьківщину та її ідеали не перетворювались у свідомості вихованців на голосні, але пусті вислови, щоб вони не знецінились і не стерлись від частого промовляння [5, с.225].

Реалізація Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді вимагає негайних змін до викладання природничих дисциплін і фізики зокрема. У навчальній програмі з фізики для вищих навчальних закладів І-ІІ рівнів акредитації, які здійснюють підготовку молодших спеціалістів на основі базової загальної середньої освіти говориться про те, що сучасна фізика, крім наукового, має важливе соціокультурне значення. Вона стала невід'ємною складовою культури високотехнологічного інформаційного суспільства [3].

В умовах перебудови фізичної освіти велике значення має не лише її практична спрямованість, а й світоглядний потенціал, її органічне поєднання з національною історією і традиціями, вплив на інтелектуальний, духовний і політехнічний розвиток студента, на розвиток його активної життєвої позиції, що є важливим чинником виховання молодого покоління, відродження духовності українського народу, його менталітету.

Розглядаючи національно-патріотичне виховання, необхідно відмітити, що воно органічно пов'язане між собою з іншими функціями виховного процесу (розумовим, екологічним, трудовим, естетичним та ін. вихованням), що являє собою більш складне поєднання.

Формування патріотизму базується на наступних напрямках роботи:

1. Вивчення історії, традиції, культури свого народу, свого краю, своєї Батьківщини.
2. Участь в різного роду конкурсах, фізичних олімпіадах коледжу, міських, всеукраїнських.

3. Диспути, конференції по проблемам екології, збереження природних і матеріальних ресурсів краю, області, країни.
4. Показ досягнень і успіхів України в області космосу, машинобудування, медицини, спорту та інших областях.
5. Туристичні маршрути по країні, зустрічі з цікавими людьми, патріотами своєї Батьківщини.
6. Відвідування різноманітних виставок, ярмарок, що відображають досягнення українських майстрів, художників, архітекторів.

З метою діагностики реалізації виховних функцій навчання і національно-патріотичного виховання, зокрема, а також можливостей покращення навчально-виховної роботи у ВНЗ I-II рівнів акредитації було здійснено анкетування серед викладачів коледжів Рівненщини.

Аналіз анкетування показав такі результати: пріоритет у реалізації виховних функцій викладачі надають розумовому та екологічному вихованню (по 40% відповідно), національно-патріотичному лише 10%, решта відсотків припадає на трудове і естетичне виховання. Причому під час занять реалізації виховних функцій 30% відсотків викладачів приділяють увагу часто і ґрунтовно, 40% рідко, але ґрунтовно, 20% рідко, але поверхово і 10% не приділяють достатньої уваги. Для підготовки матеріалів виховного змісту 30% беруть інформацію з навчально-методичної літератури, 60% з інтернет-сторінок і 10% з періодики; найкраще реалізовувати виховні функції вдається з механіки та молекулярної фізики – 40%, атомної і ядерної фізики – 40%, а важче з електродинаміки та оптики – по 10%. Найчастіше використовуються такі форми навчання, як демонстрація навчальних фільмів та фізичних дослідів – 40%, проведення позааудиторних заходів – по 40% та 20% – через залучення до самостійного пошуку інформації. На запитання, які наслідки можна очікувати при правильно організованій навчально-виховній роботі, 90% відповіли, що позитивні, адже це буде сприяти вихованню гармонійної особистості громадянина з активною життєвою позицією, справжнього патріота України. Було розглянуто також питання стану підручників з фізики, що використовуються у ВНЗ I-II рівнів акредитації. Одностайною була думка, що підручники потребують змін, адже спеціалізованих підручників залишилось досить мало. У радянські часи використовувався підручник з фізики для середніх спеціальних навчальних закладів Л.С. Жданова, Г.Л. Жданова (1983 р.), пізніше підручник з фізики В.Ф. Дмитрієва (2008 р.). Звичайно дані підручники уже застаріли і в не достатній мірі містять матеріал для реалізації функцій національно-патріотичного виховання і решти виховних функцій, а тому потребують серйозного доопрацювання. Шкільні підручники С.У. Гончаренка, С.В. Коршака, які також використовуються у навчальному процесі, мало уваги приділяють політехнічному вихованню, відсутня професійна спрямованість курсу фізики, застосування її у виробничих процесах і не дають в достатній мірі реалізовувати виховні функції [3].

На наш погляд, в основу патріотичного виховання в процесі навчання фізики, може бути покладена система занять з використанням історико-бібліографічних матеріалів. Вивчаючи фізику, студенти знайомляться з біографіями видатних вчених України таких як І. Пулюй, Б. Грабовський, А. Люлька, І. Сікорський, С. Корольов, М. Янгель, В. Челомей, О. Смакула, М. Боголюбов, Ж. Шарпак, які не дивлячись на те, що більшість із них змушена працювати за кордоном, залишились вірними своєму народові, своїй Батьківщині. Зокрема Іван Пулюй зазначав: «... нема більшого гонору для інтелігентного чоловіка, як берегти свою і національну честь та без нагороди вірно працювати для добра свого народу, щоб забезпечити йому кращу долю» [1].

Прикладом патріотизму на відданості своїй державі може стати наукова діяльність видатного вченого з Поліського краю Георгія Шарпака, якому у 1992 році була присуджена Нобелівська премія з фізики «за винахід та вдосконалення детекторів-частинки», зокрема багатопровідної пропорційної камери. Створена ще у 1968 році камера започаткувала розвиток цілого класу детекторів на її основі. Нині

практично жоден експеримент у фізиці високих енергій не обходиться без застосування цих детекторів. Про свій винахід Шарпак скромно каже: «Така собі невеличка штуковина 10 на 10 см». Своє застосування камера Шарпака знайшла у біології та медицині для дослідження ракових пухлин.

Прагнення Жоржа Шарпака після аварії на Чорнобильській атомній електростанції допомогти в діагностиці опромінення людей не здійснилося – Радянська Україна демонстративно відмовилася від такої допомоги. В одному з інтерв'ю Жорж Шарпак зазначив: «Коли не стелиться шлях на українські терени, то я кличу Україну до себе. І вона щоразу приходить – із власного серця» [7].

Враховуючи, що кількість годин на вивчення фізики у коледжах економічного профілю складає 140 години, з них 10 годин виноситься на самостійне опрацювання, викладачу стає досить важко виділити час для детальної розповіді про особистість того чи іншого вченого або історію його винаходу, тому необхідно якісніше використовувати позаурочний навчальний час. Досить ефективним є короткотривалі повідомлення, презентації, розраховані на 2-3 хвилини, які підготовлені студентами під керівництвом викладача. Мета таких повідомлень, презентацій – зацікавити студентів, викликати у них бажання дізнатись більше про життя та діяльність видатних українських вчених і винахідників, досягнення вітчизняної науки в різних галузях народного господарства [1].

Для формування патріотичних почуттів корисно провести конференцію на тему: «Україна і нобелівські лауреати з фізики». Дану конференцію краще провести в листопаді чи грудні до моменту оголошення чергових лауреатів премії.

Завдання конференції:

1. Розширити знання студентів з історії розвитку вітчизняної науки, показати вклад вітчизняних вчених – лауреатів Нобелівської премії у світову науку.
2. Звернути увагу студентів на особисті якості вчених і їх життєву позицію з різних питань.
3. Поставити перед студентами проблему доцільності розвитку науки для покращення економічного розвитку держави та збереження її суверенітету.

План конференції:

1. А. Нобель підприємець і вчений, засновник преміального фонду «Нобелівська премія».
2. Короткий огляд: історія вручення Нобелівської премії ХХ століття.
3. Україна і нобелівські лауреати.

Фізика має великі виховні можливості українознавчого аспекту, які повинні бути реалізовані у навчально-виховному процесі. На заняттях та в позакласній роботі можна використовувати різні форми й методи для реалізації національно-патріотичного виховання але вони повинні бути продумані і добре підготовлені.

Однією з найважливіших ділянок роботи в системі навчання фізики є розв'язування фізичних задач. Задачі різних типів можна ефективно використовувати на всіх етапах засвоєння фізичного знання: для розвитку інтересу, творчих здібностей і мотивації студентів до навчання фізики [3]. Як показала практика особливий виховний ефект мають фізичні задачі, що містять українознавчий аспект, у яких відображені технічні досягнення України, високі спортивні результати, нові технології та відкриття. Прикладом можуть стати задачі про космічні досягнення України, успіхи в літакобудуванні, суднобудуванні, автомобілебудуванні, у розробці електронної обчислювальної техніки, в ядерній енергетиці, у військовому комплексі. Нам є ким і чим пишатися і за що боротися.

Щоб виховна робота по формуванню інтелектуально-емоційного компоненту патріотизму була ефективною, необхідно якомога більше залучати студентів, не боїться довіряти, адже це дасть змогу їм відчувати себе повноправним учасником дійства. Прикладом такої роботи може бути організація ігрової діяльності як на занятті так і після заняття. Спектр ігрових форм проведення дуже великий, починаючи від вікторин, диспутів, фізичних вечорів і закінчуючи творчими проектами [8].

Висновки. Отже, у складний для країни час ми повинні при викладанні фізики значну увагу приділити національно-патріотичному вихованню студентів коледжу, що дасть змогу формувати у молодих громадян патріотичне мислення, патріотичну свідомість, розвивати інтелект особистості для активної участі в навчально-пізнавальній діяльності, виробляти активну життєву позицію і реалізовувати її на практиці.

Список використаних джерел:

1. Головки М.В. Українські вчені-фізики за кордоном / М.В. Головки // Фізика та астрономія в школі. – №3. – 1998. – С. 52-55.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015-2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// mon.gov.ua/ activity/education/reforma-osviti/konceptziya-nacjonalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-ta-molodi.html](http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/konceptziya-nacjonalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-ta-molodi.html)
3. Навчальна програма з фізики для вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// vzvo.gov.ua/ navchalni-prohramy/85-universities-for-physics.html](http://vzvo.gov.ua/navchalni-prohramy/85-universities-for-physics.html)
4. Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2 кн. / С. Русова ; за ред. Є.І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – Кн. 1. – 272 с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1973. – 288 с.
6. Ушинський К.Д. Про народність у громадському вихованні / К.Д. Ушинський // Вибр. пед. твори : у 2-х т. – К. : Рад., шк..., 1983. – Т. 1. – С. 89.
7. Цимбалюк Є.П. До України не вернись / Є.П. Цимбалюк // Цимбалюк Є.П. Обірвана молитва за Україну. – Рівне, 2009. – С. 165-168.
8. Шаромова В. Фізика та астрономія у школі: українознавчий аспект. Позакласні заходи. Частина перша / В. Шаромова. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 224 с.

В. В. Белецький

Ровенський коледж економіки і бізнесу

ОСОБЕННОСТИ МЕТОДИКИ НАЦИОНАЛЬНО-ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ФИЗИКЕ СТУДЕНТОВ КОЛЛЕДЖЕЙ

В статье рассмотрена важность национально-патриотического воспитания, что является определяющим в формировании духовных ценностей молодежи, а также освещены

основные формы и методы для его реализации в учебно-воспитательном процессе при изучении физики студентами колледжей. Охарактеризованы основные направления формирования патриотизма у студентов, которые должны базироваться на исторических ценностях украинцев, достижениях и успехах Украины в разных отраслях науки и техники, любви к своему народу, Родине. Проанализировано эффективность применения воспитательных функций преподавателями колледжей на занятиях физики, а также указано на необходимость изменения отношения к организации воспитательного процесса, ведь реализация концепции национально-патриотического воспитания детей и молодежи даст возможность формировать у молодых граждан патриотическое мышление, патриотическую сознательность, развивать интеллект личности, вырабатывать активную жизненную позицию и реализовать ее на практике.

Ключевые слова: нация, патриотизм, воспитание, воспитательные функции, студенты, колледж, физика, учебник с физики.

V. V. Beletsky

Rivne College of Economics and Business

CHARACTERISTICS OF NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION IN THE PROCESS OF TEACHING PHYSICS TO COLLEGE STUDENTS

In the article the importance of national-patriotic education, which is crucial in the formation of spiritual values of young people and highlights the basic forms and methods for its implementation in the educational process in the study of physics college students. Characterized the main directions of formation of patriotism in students should be based on Ukrainian historical values, achievements and successes of Ukraine in various fields of science and technology, love for his people, the motherland. Analyzed the effectiveness of the educational functions of the teachers colleges in the classroom for physics and indicated the need for changing attitudes to the educational process, as implementation of the concept of national-patriotic education of children and youth will help shape future citizens patriotic thinking, patriotic consciousness, develop the intellect of the individual, to produce active stance and implement it in practice.

Key words: the national, patriotism, educational functions, students, College, physics, textbook on physics.

Отримано: 23.02.2015

УДК 373.371:53.6

С. О. Денисяко

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
e-mail: pro_100_girl@mail.ru*

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ПРИКЛАДНОГО АСПЕКТУ КУРСУ ФІЗИКИ

У статті проаналізовано проблему формування технічних знань в учнів старшої школи процесі навчання фізики. Показано, що для усвідомлення кожним учнем особистісної значущості фізики як науки і навчального предмета необхідно у процесі навчання акцентувати увагу на практичному використанні фізичних явищ, на застосуванні фізичних знань у життєдіяльності людини і природокористуванні. Це забезпечить для учнів можливість усвідомлення значення технічних знань у науці, техніці та побуті. Запропоновано такі методичні підходи до формування технічних знань: зміна послідовності подання нового навчального матеріалу з фізики з урахуванням технічного контексту; розробка задач технічного спрямування, які будуть якнайкраще пояснювати застосування законів фізики у техніці; організація підготовки учнів до лабораторних робіт з урахуванням їх технічної складової; створення гуртків і спецкурсів, працюючи у яких учні одержать можливість розвивати та застосовувати технічні знання; розробка домашніх завдань, які зорієнтовані на розвиток технічних знань.

Ключові слова: технічні знання, методичні підходи до формування технічних знань, задачі технічного спрямування, спецкурси прикладного спрямування.

Загальновідомо, що сьогодні у загальноосвітніх навчальних закладах України проблема навчання фізики ускладнилася. Вчителям досить часто доводиться докладати чимало зусиль для того, щоб викликати і постійно підтримувати інтерес до вивчення фізики, яка, на відміну від навчальних предметів гуманітарного циклу, вимагає не лише засвоєння тих чи інших знань, але й набуття умінь щодо їх застосування на практиці, у життєдіяльності, усвідомлення на основі цих знань зв'язку фізики з технікою та принципів дії сучасних технічних пристроїв. Відсутність в учнів інтересу до засвоєння основ фізики, до оволодіння її практичною складовою пояснюється багатьма причинами, серед яких основною є відсутність в учнів спрямованості на одержання в майбутньому фізико-технічних спеціальностей. Але можна із впевненістю стверджувати: учні в

цьому не винні, вони є заручниками ситуації, яка склалася у нашому суспільстві по відношенню до фізики як науки та як навчального предмету. Фізика перестала бути конкурентоспроможною у порівнянні із суспільними та соціальними науками. А це означає, що методичні підходи до навчання фізики слід переглядати, удосконалювати та здійснювати їх модернізацію. Дійсно, у процесі навчання фізики досить часто не акцентується увага на практичному використанні фізичних явищ, на застосуванні фізичних знань в життєдіяльності людини і природокористуванні. До того ж учням не завжди дається можливість відчутти красу не лише теорії, але й експерименту. Звідки й нерозуміння учнями практичної значущості фізики, адже відомо, що людина тягнеться до знань лише тоді, коли усвідомлює їх значення у власному житті.